

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

того 2022 року №9. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/opublikovano-risenna-rsu-sodo-vzitta-nevidkladnih-zahodivdla-zabezpecenna-stalogo-funkcionuvanna-sudovoi-vladi-v-ukraini>

7. Щодо роботи судів в умовах воєнного стану: рекомендації Ради суддів України. суддів України від 02 березня 2022 року. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodorooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>

Кухнюк Д. В.

к.ю.н., доцент

доцент кафедри юстиції ННІ права

КНУ імені Тараса Шевченка

голова Національної служби

посередництва і примирення

Запара С. І.

д.ю.н., професор

перший заступник голови

Національної служби посередництва і примирення

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА

Як наголошується у міжнародних і регіональних правових актах із прав людини, доступ до правосуддя у світі праці для всіх є однією з підвалин верховенства права. Рівність перед законом вимагає наявності систем правосуддя, які є доступними для всіх.

Нещодавно на Тристоронній технічній нараді Міжнародної організації праці (далі МОП) на тему «Доступ до правосуддя в сфері праці для всіх: запобігання виникненню та вирішення трудових спорів» (далі Тристороння технічна нарада) що відбулась 17–21 лютого 2025 року в Женеві були прийняті висновки, в яких підкреслюється, що доступ до правосуддя є критично важливим для просування принципу гідної праці й належного врядування відповідно до міжнародних трудових

норм, резолюцій та висновків Міжнародної конференції праці [1]. Під час Тристоронньої технічної наради підкреслювалось, що у світі праці потрібні рішучі дії для посилення систем невідкладного запобігання виникненню та вирішення трудових спорів (ЗВТС) з урахуванням належної правової процедури.

Передумовою обговорення питання на Тристоронній технічній нараді стала низка викликів, можливостей та обставин пов'язаних із вирішенням як індивідуальних, так і колективних трудових спорів, соціальними та фінансовими витратами для працівників, роботодавців, держави і суспільства. Зазначалось, що інвестування у запобігання виникненню та вирішення трудових спорів сприятиме гідній праці та стабільним трудовим відносинам. Проте, юридичні та практичні завади, зокрема прямі та непрямі винятки зі сфери дії нормативно-правової бази, становлять перешкоду реальній доступності. Системи ЗВТС в країнах ЄС різняться, але мають певні спільні риси. Хоча єдиного рішення для всіх випадків немає, судові, несудові та (або) квазісудові системи доповнюють одна одну. У світлі глобалізації та міжнародної торгівлі доступ до правосуддя у сфері праці є не лише національним, а й транснаціональним питанням. Враховуючи наведене у висновках Тристоронньої технічної наради були викладені рекомендації щодо подальших дій МОП та її членів, відповідно до якої урядам слід, співпрацюючи в міру необхідності з організаціями роботодавців і працівників:

(а) посилити верховенство права та ефективний соціальний діалог і добросовісно здійснювати ЗВТС;

(b) дотримуватися всіх основних принципів та прав у світі праці, зокрема свободи асоціації та ефективного визнання права на ведення колективних переговорів, пропагувати та реалізовувати ці принципи та права;

(с) запровадити та (або) зміцнити процедури, інституції й механізми запобігання виникненню та вирішення трудових спорів з урахуванням міжнародних трудових норм;

(d) переглянути національні закони, нормативні акти та практику на предмет визначення у них належних гарантій захисту працівників, роботодавців, їхніх представників тощо від переслідувань;

(е) забезпечити рівність і недопущення дискримінації у доступі до правосуддя у сфері праці, заохочувати гендерну рівність, реагувати на насильство й домагання на роботі та зосередити увагу на працівниках і суб'єктах господарювання, що діють у неформальній економіці, на пра-

цівниках, які належать до одної чи кількох уразливих груп, або на працівниках, які знаходяться в уразливому положенні;

(f) оцінити та, у доречних випадках, задіяти цифрові технології для підвищення доступності, дієвості та справедливості механізмів ЗВТС, зокрема шляхом інвестування коштів у електронні системи ведення справ, на основі консультацій з соціальними партнерами з метою забезпечити, щоб такі технології не створювали додаткових перешкод;

(g) вживати активних заходів для розроблення ефективних систем ЗВТС, оснований на загальноприйнятих принципах ефективності, урахувуючи вищевикладені висновки та набутий досвід щодо ефективних і неефективних дій, зокрема проводити відповідні навчальні заходи [1].

Зазначені заходи кореспондуються із національними ініціативами реформувати систему вирішення трудових спорів. Зокрема, розробкою за ініціативою Міністерства економіки України проєкту трудового кодексу України [2], п'ята книга якого присвячена вирішенню трудових спорів та розробки проєкту Закону «Про колективні трудові спори» (далі проєкт Закону). Основними передумовами реформи захисту трудових прав стали декілька факторів.

По-перше, чинний Кодекс законів про працю [3] був прийнятий ще у 1971 році у іншій суспільній формації і не дивлячись на численні зміни не відповідає сучасним викликам та вимогам правового регулювання трудових відносин. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» також містить низку неактуальних приписів та потребує оновлення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку колективно-договірного регулювання, змін у трудовому законодавстві, розширення можливостей альтернативних способів вирішення спорів, запровадження інституту трудової медіації в Україні тощо.

По-друге, оскільки Україна нині є кандидатом у члени ЄС, важливо, щоб у законодавство були імплементовані відповідні міжнародні стандарти, насамперед положення ст. 6 Європейської соціальної хартії (переглянутої) [4], Конвенцій (№ 87, 98, 135, 154) та рекомендацій (91, 92, 163 та інших) Міжнародної організації праці [5–11].

По-третє, після прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII, відповідно до якого редакція ст. 124 Конституції України передбачає, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий

порядок урегулювання спору, зміст ст. 2 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» набув іншого значення. До цього передбачалось, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Після конституційної реформи, Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» вже має розглядатися в контексті досудового порядку вирішення таких спорів, зокрема включаючи їх обов'язковий характер. Зазначене підтверджує і судова практика. Так, відповідно до законодавства та правових висновків, викладених у постановах Великої Палати Верховного Суду (наприклад, постановах від 17 вересня 2019 року у справі №904/4107/18 та від 26 червня 2019 року у справі №174/580/16-ц тощо), безпосередній судовий порядок розгляду колективних трудових спорів передбачено у таких випадках:

- розгляд заяви власника або уповноваженого ним органу про визнання страйку незаконним (ст. 23 Закону № 137/98-ВР);
- розгляд заяви Національної служби посередництва і примирення про вирішення колективного трудового спору (конфлікту) у випадках, передбачених статтею 24 цього Закону, і коли сторонами не враховано рекомендації Національної служби посередництва і примирення щодо вирішення колективного трудового спору (конфлікту) (ст. 25 Закону № 137/98-ВР));
- оскарження профспілками неправомірних дій або бездіяльності посадових осіб, винних у порушенні умов колективного договору чи угоди (частина п'ята статті 20 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»);
- невиконання роботодавцем обов'язку щодо створення умов діяльності профспілок, регламентованих колективним договором (частина друга, четверта статті 42 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Таким чином, з одного боку існують чіткі випадки судового розгляду колективних трудових спорів, а з іншого – відсутній механізм примусового виконання рішення трудового арбітражу. Це стало важливими передумовами розробки проєкту Закону. Для виконання цієї місії Національна служба посередництва і примирення (далі НСПП) як відповідальний виконавець з підготовки законопроєкту створило робочу групу з числа делегованих представників спільних представницьких органів профспілок та роботодавців на національному рівні,

секретаріату Національної тристоронньої соціально-економічної ради, незалежних експертів, громадських організацій, провідних науковців у сфері трудового права. Робота тривала близько півтора року. За цей час було проведено 56 засідань робочої групи та напрацьовано Проект Закону.

16 вересня 2024 року було зареєстровано головою Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Верховної Ради України Г. Третяковою та групою народних депутатів України проєкт Закону № 12034 «Про колективні трудові спори» [12].

Цей законопроект є важливим кроком на шляху до оновлення трудового законодавства, спрямованого на забезпечення ефективного вирішення колективних трудових спорів, зміцнення соціального діалогу та реалізацію міжнародних зобов'язань України у цій сфері.

Основна мета законопроекту – створення сучасного, прозорого та ефективного механізму вирішення колективних трудових спорів, який відповідає європейським і міжнародним стандартам. Відповідно до запропонованої структури проєкт Закону складається з восьми розділів, які відповідно до предмету регулювання передбачають:

- закріплення загальних положень щодо сфери дії Закону, визначення основних понять і термінів, основних принципів вирішення колективних трудових спорів, прав та обов'язків сторін колективних трудових спорів;

- встановлення правових засад діяльності Національної служби посередництва і примирення, її правовий статусу та структури;

- запровадження поділу колективних трудових спорів на «спори про права» та «спори про інтереси», закріплення способів та послідовності їх вирішення, зокрема порядку формування вимог, реєстрації спорів, особливостей проведення переговорів, процедури проведення трудової медіації у колективних трудових спорах з урахуванням положень Закону України «Про медіацію»;

- встановлення порядку вирішення колективних трудових спорів про права трудовим арбітражем, закріплення обов'язковості рішення трудового арбітражу, порядку оскарження такого рішення, виконання рішення трудового арбітражу у добровільному та примусовому порядках;

- спрощення процедури вирішення колективних трудових спорів, запровадження для сторін можливості обирати спосіб їх вирішення, у тому числі шляхом закріплення в колективних угодах, договорах, а також можливості позасудових способів їх вирішення за винятком випад-

ків, коли колективні трудові спори можуть розглядатися судом відповідно до законодавства;

- запровадження чіткого та уніфікованого правового регулювання права на страйк, зокрема щодо процедури оголошення страйку, його проведення, прав та гарантій, обов'язків працівників та роботодавців під час страйку, визнання страйку незаконним та його заборони, особливих умов участі у страйку деяких працівників, на яких поширюється обмеження та заборона проведення страйку тощо);

- запровадження права роботодавця на локаут для захисту своїх прав та інтересів, порядку реалізації права на локаут, випадків його заборони або обмеження;

- удосконалення нормативних засад взаємної відповідальності сторін колективного трудового спору, їх представників за виконання рішень трудового арбітражу, зобов'язань за досягнутими домовленостями, а також порядку відшкодування збитків, заподіяних у результаті страйку чи локауту.

Разом з цим, однією із сучасних тенденцій розвитку правового інституту колективних трудових спорів в Україні є перехід до нових прогресивних способів цивілізованої взаємодії під час виникнення і розвитку конфліктів, прийняття рішень у межах встановлених правових та організаційних механізмів на основі взаємного прагнення сторін до примирення, підвищення ролі переговорів. При цьому передбачається посилення інституційної спроможності ведення переговорів враховуючи потенціал трудової медіації.

Практика вирішення колективних трудових спорів також свідчить про необхідність розширення на законодавчому рівні повноважень та ролі трудового арбітражу, зокрема в частині обов'язковості його рішення, порядку оскарження та виконання такого рішення.

Очікується, що запровадження поділу спорів на «спори про права» та спори «про інтереси» з урахуванням практики МОП, спрощення процедури вирішення колективних трудових спорів, запровадження можливості вибору сторонами процедур та механізмів вирішення спору, включаючи можливість звернення до суду, сприятиме доступу всіх зацікавлених стейкхолдерів до правосуддя у сфері праці та прискорить євроінтеграційний шлях України.

Список використаних джерел:

1. Tripartite Technical Meeting on Access to Labour Justice for All: Prevention and resolution of labour disputes. URL: <https://www.ilo.org/meetings-and-events/>

tripartite-technical-meeting-access-labour-justice-all-prevention-and?fbclid=IwY2xjawJ2-ElleHRuA2FlbQlXMQABHoIJilCQAZ7Ga0BraaNrmfvzUCS08Yq8zn8xEWv_ZKP3zYzpj8rYHow-_etr_aem__xLAgbRiM-mSpAR924T2Tg (дата звернення: 04.04.2025).

2. Проект трудового кодексу: ключові моменти. URL: <https://trudovi.org.ua/analytics/proekt-trudovoho-kodeksu-2024-kliuchovi-momenty/> (дата звернення: 25.09.2024).

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.71 №. 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>. (дата звернення: 04.04.2025).

4. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 25.09.2024).

5. Конвенція МОП №87 про свободу асоціації та захист права на організацію від 09.07.1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_125#Text (дата звернення: 25.09.2024).

6. Конвенція МОП №98 про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів №98 від 01.07.1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_004#Text. (дата звернення: 25.09.2024).

7. Конвенція МОП №135 про захист прав представників працівників на підприємстві та можливості, що їм надаються від 30.06.1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_186#Text (дата звернення: 25.09.2024).

8. Конвенція МОП №154 «Про сприяння колективним переговорам» від 19 червня 1981 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_006#Text. (дата звернення: 04.04.2024).

9. Рекомендація МОП №91 про колективні договори 1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_231#Text. (дата звернення: 04.04.2024).

10. Рекомендація МОП №92 щодо добровільного примирення та арбітражу 1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_232#Text (дата звернення: 25.09.2024).

11. Рекомендація МОП №163 «Щодо сприяння колективним переговорам» року від 3 червня 1981 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_274#Text (дата звернення: 04.04.2024).

12. Про колективні трудові спори: проект Закону України від 16 вересня 2024 р. №12034. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/44879> (дата звернення: 04.04.2025).

Костенко С. К.	
ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА: МІЖ ПРАВОМ І ПОЛІТИКОЮ	46
Кравченко М. О.	
РОЗУМНІСТЬ СТРОКУ РОЗГЛЯДУ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД	50
Крицька І. О.	
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	53
Кубаєнко А. В.	
ПРАВОСУДДЯ БЕЗ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО СУДУ	57
Кухнюк Д. В., Запара С. І.	
ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА	61
Куш О. Є.	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРИНЦИП НАЛЕЖНОЇ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	68
Мельниченко В. С.	
ТЕОРЕТИКО – ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ: МІЖНАРОДНИЙ РІВЕНЬ	70
Москвич Л. М.	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАСАДИ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	73
Муза О. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	77
Назаров І. В.	
ПЕРЕВІРКА НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ДОСТУП ДО СУДДІВСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	80
Нестерчук Л. П.	
СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	83
Овсяннікова О. О.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	88